"וזה נוטל רביע" / בעניין המיגו[1]

מובא במשנה בריש ב"מ:

(1) "שנים אוחזין בטלית: זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי - זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה - ויחלוקו. (2) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי - האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים[¾] והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע [¼] - זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע"[2]

במשנתינו שני דינים:

1. כל אחד טוען לבעלות גמורה. הדין: יחלוקו בשבועה.
2. יש ויכוח רק לגבי חצי מהטלית. הדין: יחלוקו את החצי בשבועה וכל אחד יטול חצי ממנו, דהיינו רביע טלית, ומי שטען שכולה שלו יטול גם את החצי עליו לא התווכחו.

לגבי נתינת החצי שלא התווכחו עליו לטוען כולה שלי שואלים כל הראשונים שאלה גדולה: מדוע הטוען חציה שלי לא יהיה נאמן ליטול חציה בשבועה, במיגו שיכול היה לומר שכולה שלו, ואז היה נוטל חציה מהדין הראשון של המשנה?

[1] סוכם ועובד ע"י אביאל טובול על פי שיעור שניתן מפי ר' ישי ברלב.
[2] בבא מציעא ב' ע"ב.

נחלקו הראשונים בתשובותיהם:

כתב תוס':

"ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן, דבחציו השני מוחזק זה כמו זה"[3].

מיגו להוציא לא אמרינן - כלומר, מיגו זה מועד להוציא ממון, שכן רוצה לקבל חצי טלית, ואין מוציאין ממון ע"פ נאמנות של מיגו.

והרמב"ן כתב:

"והיאך תאמר מיגו שהיה זה יכול לתבוע ממנו גלימא שלו נאמין לו כשוא טוען בטלית אחר, ברי בטעות החצי אין לו דרך ליטול אותה לגמרי"[4]

לא שייך לומר מיגו שיכול היה לתבוע יותר - האם נאמין לאדם בטענתו הנוכיחת במיגו שיכול היה לתבוע ממון רב יותר?!

לעומתם כתב **הר"ן**:

"...דלא אמרינן מיגו אלא בטענות שקולות, והכא יותר נוח לו לאמר חציו שלי - שאינו מעיז פני כל-כך בחבירו מלומר כולה שלי שיצטרך להעיז לגמרי"[5]

מיגו דהעזה לא אמרינן - התובע לא היה תובע את כולה כיוון שאין אדם מעיז פניו. ולכן דווקא חצי תובע אבל לא את כולה כי בזה צריך להעיז פניו יותר.

- א"כ ראינו מח' משולשת:

תוס' סובר שיש כאן מיגו גמור, אלא שלהוציא לא אמרינן מיגו.

הרמב"ן סובר שאין כאן מיגו כלל, כי סברת מיגו לא נכונה כאן.

והר"ן סובר שיש כאן מיגו אך אינו מיגו גמור, כי יש בו העזה.

[3] ד"ה "זה נוטל רביע".
[4] ד"ה "והאומר חציה שלי".
[5] הר"ן בחידושים ד"ה "וזה נוטל רביע".

דין ידוע הוא שמודה במקצת הטענה חייב שבועה מדאורייתא. בדף ג. מביא לכך רבה הסבר:

> "מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע - חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והאי בכוליה בעי דנכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו".

ומסבירים הראשונים שהיינו חושבים שיהא נאמן במיגו שיכול היה לכפור הכל, שאז פטור משבועה וקמ"ל רבה שאדם לא מעיז פניו ולא היה כופר, ולכן אין לו מיגו.

הר"ן בביאורו לדברי רבה כותב:

> "חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. כלומר ומשום כך ליכא להימני בלא שבועה משום מיגו"[6]

שואל שם הר"ן ראינו שאומרים מיגו דהעזה במקרה של הני עיזי דאכלו חושלא [שעורים קלופות] בנהרדעא![7] ששם בעל השעורים תפס את העיזים ותובע מבעליהם את שווי השעורים שאכלו העיזים, ואמרו שם בגמ' שנאמן לטעון עד שווי העיזים עצמם, במיגו שיכול היה לומר שקנה את העיזים. כלומר, נאמן במיגו דהעזה, כי הרי יש עזות גדולה לטעון בעלות מול הבעלים האמיתיים!

משיב הר"ן על שאלתו:

> "הלכך כי אמרינן בהנהו עיזי דנאמן - נאמן בשבועה קאמרינן"[8]

כלומר שכוונת הגמ' שנאמן על הממון היא - נאמן בשבועה דווקא כיוון שהמיגו הוא מיגו גרוע.

[6] הר"ן ג' ע"א ד"ה "מפני מה".
[7] בבא בתרא לו' ע"א.
[8] חידושי הר"ן ב"מ ג' ע"א ד"ה "חזקה".

נשאלת השאלה: מדוע מיגו דהעזה מועיל לתת נאמנות לגבי ממון אבל לא מועיל לפטור משבועה?

תשובה לשאלה זו נסביר מתוך יסוד במיגו שמובא בקובץ שיעורים[9]:

במיגו ישנם שני דינים:

א. מה לי לשקר - נאמנות התובע, אנן סהדי שאינו משקר אלא דובר אמת.

ב. כוח הטענה. בפשטות - שניתן לתובע כוח בטענה שטוען כמו הכוח של הטענה המיגואית (-שיכול היה לטעון)[10].

ומסביר הקובץ שיעורים שמיגו דהעזה גורע רק את צד הנאמנות של התובע כי יתכן שרוצה לשקר רק שאינו מעיז, אבל בכח הטענה אינו גורע כיוון שבכ"ז אם היה טוען את הטענה המיגואית היה נאמן בה.

וא"כ מובן: לגבי ממון יועיל מיגו דהעזה כי לזה נחוץ רק כוח הטענה וזה לא נגרע ע"י מיגו דהעזה, אבל משבועה לא יפטר רק ע"י כוח הטענה, כיוון שע"מ לפטור משבועה נחוץ שיהיה בירור - אנן סהדי שדובר אמת - כתחליף לשבועה שמבררת זאת, וכפי שאמרנו המיגו דהעזה גרע נאמנותו זו.

אבל קשה מסוגייתנו שהרי אצלנו מדובר בממון [הטלית] ותירץ הר"ן שאין אומרים מיגו דהעזה, כלומר מיגו דהעזה לא מועיל גם לממון!

ניתן לחלק ולומר שהר"ן סובר שמיגו דהעזה מועיל דווקא להעמיד ממון בחזקתו, כמו בעיזים שהם אצלו, אבל להוציא ממון, כמו בטלית, לא מועיל, אלא שלא ניתן לומר כך שכן בהני עיזי מדובר בלהוציא ממון - את שווי השעורים שאכלו לו מיד בעל העיזים, ומשמע שיועיל גם להוציא.

אבל אם נדקדק בלשון הר"ן: "מהני לאוקמיה הני עיזים ברשותיה" - המיגו מועיל להעמיד את העיזים ברשותו.

[9] ב. סימן ג' אותיות כ'-כג'.
[10] ויבואר בהרחבה בהמשך.

אבל האם את העיזים הוא תובע?! הרי הם ברשותו כבר שכן תפסם?! הרי כל תביעתו היא לגבי השעורים שנאכלו, העיזים הם רק בטענה המיגואית?!

ע"מ לברר דעת הר"ן נבוא לבאר ביסוד כוח הטענה:

בכתובות טז' ע"א אומרת המשנה שאדם הטוען שדה זו של אביך היתה וקניתיה ממנו, נאמן במיגו שיכול היה לומר שהשדה שלו מעולם. ומוסבר בגמ', לשיטת הרמב"ן, שמיגו כזה יועיל כי זה מיגו של "שור שחוט לפניך" שהוא מיגו גמור. [בשונה משיטת רש"י שם] הרמב"ן מסביר שהביטוי "שור שחוט" הוא כמשל:

> "שכיוון שהוא שחוט לפניך על כורחך אתה מאמין למי שאומר לך שהוא שחוט".

לשון הרמב"ן תמוהה, שכן ברור שאתה מאמין לאדם אם אתה רואה בעצמך כדבריו. א"כ מהי כוונת הרמב"ן?

נראה שכוונתו לומר שכיוון שיכול לטעון טענה טובה יותר אנו כבר רואים לפיה את המציאות לפנינו כי בפועל הוא זה שיושב כעת בקרקע. ההתייחסות היא למציאות, לתמונה שאנו רואים בשטח, ולא להוכחה לנאמנות התובע, לטענה המיגואית יש ראיה במציאות.

וא"כ יש לנו פשט במושג כוח הטענה: הטענה המיגואית חזקה כיוון שכך אנו רואים את המציאות בפועל ועל כן נותן לו כוח זה גם בטענתו הנוכחית.

ע"פ זה ניתן להבין מדוע הר"ן התייחס דווקא לטענה המיגואית, "מהני לאוקמיה הני עיזי ברשותיה" כיוון שדווקא זו היא הטענה המוכחת ע"פ המציאות שאנו רואים בעצמנו, שהעיזים ברשותו ולכן יוציא ממון על פי טענה מיגואית זו. מה שאין כן בטלית כיוון שבטלית אין בירור למציאות בטענתו המיגואית כיוון שבטענתו שרק חציה שלו סותר את האפשרות שלנו לראות את המציאות כטענה המיגואית - שכולה שלו, ולכן לא יוציא ממון במיגו זה.

א"כ נבוא לבאר טעמי המחלוקת המשולשת:

לשיטת הרמב"ן נחוצה הוכחה במציאות לטענה המיגואית, ובטלית לא יהיה נאמן לומר שכולה שלו כי בטענתו כבר טען שרק חציה שלו וא"כ בהסתכלות על המציאות אין אנו יכולים לומר שיש לו טלית שלימה כמו שטוענת הטענה המיגואית, וע"כ אמר שאין כאן כלל מיגו.

לעומתו תוס' בפשטות לא למד את יסוד הרמב"ן בשור שחוט ואין הוא מצריך בירור במציאות שטענה המיגואית, אלא מספיקה נאמנות מצד שיכול לטעון טענה טובה יותר. - יש כאן מיגו אלא שאין נאמנות מצד מיגו מספקת ע"מ להוציא ממון (מיגו להוציא לא אמרינן).

שיטת הר"ן היא ששמיגו זה מה לי לשקר - שהיינו נאמנות, אלא שאחרי שיש בירור לנאמנות צריך גם את בירור המציאות כמו לרמב"ן. בטלית נאמנותו תהא בשבועה [כיוון שמיגו דהעזה גרע נאמנותו, כפי שהסביר הקובץ שיעורים] אבל בירור למציאות אין כאן שכן גילה שרק חציה שלו, וכפי שהסברנו בדעת הרמב"ן. א"כ ברורים דברי הר"ן שיש כאן מיגו אלא שהוא גרוע - מיגו דהעזה.

ישנה שאלה מפורסמת מדוע כאשר עדים מכחישים אלו את אלו לא תהיה הכת השניה נאמנת במיגו שיכלה לפסול את הראשונה בגזלנות או להזימם.

תוס' מסביר שהתורה האמינה לשניים כמו למאה, דהיינו לשני עדים יש נאמנות מקסימלית שאין יותר ממנה, ולכן לא תועיל תוספת המיגו לכת השניה לעשות את נאמנותם גדולה משל הכת הראשונה. **הרמב"ן** עונה ששאלה זו לא מתעוררת כלל, כיוון שאין כאן מיגו.

לפי מה שהסברנו ברור יסוד מחלוקתם: **לרמב"ן** אין כאן כלל מיגו כי אין בירור למציאות כי יש עדים מול עדים וזה מטיל ספק במציאות, אבל **לתוס'** מיגו הוא נאמנות בלבד ונאמנות יש לכל כת בנפרד ולכן שייכת השאלה.

סיכום

שלוש שיטות במיגו:

תוס': מיגו מבוסס על נאמנות בלבד.
רמב"ן: מיגו מבוסס על מציאות שאנו רואים לפנינו לפי הטענה המיגואית. [שור שחוט לפניך]
הר"ן: מיגו מבוסס גם על נאמנות וגם על בירור המציאות. - לאחר שבוררה נאמנותו עלינו לראות את המציאות כטענה המיגואית. [הר"ן מעין שילוב של תוס' והרמב"ן].